

UDK:
Bibliid 1451-3188, 8 (2009)
Год VIII, бр. , стр.
Изворни научни рад
Март 2009.

НАКНАДА ШТЕТЕ У САОБРАЋАЈНОМ ПРАВУ

*Доц. др Мирјана КНЕЖЕВИЋ**

ABSTRACT

Due to the fact that passengers are not enough acquainted with their rights, jurisprudence is very poor regarding submitting the evidence for indemnity. Reimbursements in internal transportation are so small, so that the question of their purpose is often issued. This situation is justified by the low tariffs in domestic transportation. Having in mind significant increase in tariffs for passenger transportation in internal (domestic) transportation in the last several years and their convergence to the prices of transportation in some EU countries for certain passenger structures, there are no arguments for the existing situation. Such treatment of passengers is unfair especially related to the indemnity. The right on living is basic natural human right so that human life does not have the price, therefore limited amounts of reimbursement in case of damage insult human dignity. This paper is focused towards significant increase in limit of responsibility of transporter, especially in railroad and road transportation, because we believe that the existing amounts are very low, almost symbolical. We should specially have in mind the value of our currency.

Кључне речи: Накнада штете, смрт и телесна повреда путника, одговорност превозиоца.

ВРСТЕ ШТЕТА ПО МЕЂУНАРОДНИМ КОНВЕНЦИЈАМА

Када се утврди да је превозилац одговоран, потребно је штету надокнадити. Основно питање је шта се подразумева под појмом штете у међународним конвенцијама? У једнообразним правилима о уговору о међународном железничком превозу путника и пртљага (ЈП/ЦИВ) се не употребљавају уобичајени правни појмови за одређивање врсте штета, који се користе у националним правним системима и правној теорији као нпр. дам-

* Економски факултет Универзитета у Крагујевцу.

нум емергенс – луцрум цессанс, посредна – непосредна штета, материјална и нематеријална, итд. У ЈП/ЦИВ су појединачно описане штете према правилима ове конвенције, а то су: штета у случају смрти путника,¹ штета у случају повреде путника,² друге штете, нарочито накнада за душевну и физичку штету (*pretium doloris*) као и због естетског оштећења.³ Да би се добило одговарајуће обештећење потребно је да се утврди врста штете коју треба надоканадити, висину штете и висину накнаде штете. Због тога што се национални прописи у овом погледу доста разликују није се успело доћи до јединственог регулисања свих врста накнада. Зато је потребно разликовати две врсте две групе норми:

- за поједине врсте штета у ЈП/ЦИВ су садржана правила,⁴
- за другу врсту штета у ЈП/ЦИВ су садржане колизионе норме које упућују на примену националног права.⁵ Из ЈП/ЦИВ су могу извући следећа правила:

1. Накнада штете по ЈП/ЦИВ је по својој природи новчана накнада.
2. Накнада штете не сме бити смањена образложењем да је превоз био бесплатан
3. Не доводи до снижења накнаде штете околност да је постојала кривица трећег лица.

Уколико је несрећан случај настао искључиво понашањем трећег лица што железница и поред примене дужне пажње није могла да избегне, нити да последице отклони, железница је ослобођена од одговорности у потпуности.

4. Степен кривице железнице која је одговорна за штету треба узети у обзир само у вези члана 42. ЈП/ЦИВ када се утврђује накнада штете која је проузрокована намером или грубом непажњом железнице.
5. Искључено је право суда, на ублажавање накнаде штете из разлога правичности.

¹ Видети: Члан 27. ЈП/ЦИВ.

² Видети: Члан 28. ЈП/ЦИВ.

³ Видети: Члан 29. ЈП/ЦИВ 1. члан 28.

⁴ Видети: Члан 27. тачка 1. а) и б) ЈП/ЦИВ, члан 27. тачка 2 алинеје 1, члан 28. ЈП/ЦИВ.

⁵ Видети: Члан 27. тачка 2. алинеје 2 члан 29 ЈП/ЦИВ.

6. Не треба узимати у обзир приликом одмеравања накнаде штете природне предиспозиције усмрћеног или повређеног путника које су могле утицати на последицу несрећног случаја.

7. Ако је несрећан случај проузрокован делимично понашањем трећег лица железница одговара у потпуности.

У Конвенцији о уговору о међународном друмском превозу путника и пртљага (ЦВР), у глави ИВ, код одговорности превозника, у делу 1. под називом „Штета причињена лицима”, члану 11. наводи се да превозилац одговара за губитак или штету насталу: због смрти, телесне повреде или другог оштећења психичког или физичког здравља путника, као последица удеса у вези са превозом до кога је дошло за време док се путник налазило у возилу или укрцавао или искрцавао, или до кога дошло у вези са укрцавањем или искрцавањем пртљага. Варшавска конвенција, поред раздвајања штете у „облику смрти, ране или сваке друге телесне озледе” путника говори и о штети која је произашла услед закашњења у преносу ваздухом путника и пртљага и робе.⁶

ВРСТЕ ШТЕТА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ

Штета је правно регулисана у унутрашњем правном поретку следећим прописима:

- Законом о уговорима о превозу у железничком саобраћају;⁷
- Законом о уговорима о превозу у друмском саобраћају;⁸
- Законом о облигационим и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају;⁹ и,
- Законом о поморској и унутрашњој пловидби (ЗОПЛОВ).

Наведени прописи издвајају следеће штете за које одговара превозилац: смрт, оштећење здравља и телесна повреда, штете због закашњења у превозу путника.¹⁰ У анализи је потребно разликовати обим накнаде од висине накнаде штете.

⁶ Видети: Члан 17. тачка 1. и члан 19. Варшавске конвенције.

⁷ Видети: Члан 16. Закона о уговорима о превозу у железничком саобраћају.

⁸ Видети: Члан 17. Закона о уговорима о превозу у друмском саобраћају.

⁹ Видети: Члан 26. Закона о облигационим и основним својинско-правним односима у ваздушном саобраћају.

¹⁰ Видети: Члан 658. Закона о поморској и унутрашњој пловидби.

ОБИМ НАКНАДЕ

Под обимом накнаде подразумева се она штета која се има накнадити у новцу, обзиром да је настала као последица неке штетне радње. При томе се накнадом позитивне штете накнађује обична ефективна штета (*damnum emergens*), а накнадом негативне штете измакла корист (*lucrum cessans*), а која заједно са обичном ефективном штетом сачињава целокупну штету.¹¹ Обична штета може се појавити као имовинска и као неимовинска, док измакла корист само у виду имовинске. Суд ће, узимајући у обзир околности које су наступиле после проузроковања штете досудити накнаду у износу који је потребан да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазила да није било штетне радње или пропуштања.¹² Приликом утврђивања неимовинске штете, обзиром на њену природу, суд ће настојати да досуди такву накнаду којом ће се психичке повреде оштећеника од претрпљених физичких и психичких болова, страха, лакше превазићи. Обим накнаде штете обухвата и трошкове које је оштећено лице разумно учинило у циљу умањења или одклањања штетних последица лечења или у друге сличне намене.¹³ У обим накнаде штете улазе и законске камате које су у имовини оштећеног лица фактично настале, а које се одређују од времена настанка штете, при чему он не мора доказивати претрпљену штету у изгубљеним каматама, јер се постојање те штете претпоставља.

ВИСИНА НАКНАДЕ

У јавном саобраћају често се дешава да једно лице друго усмрти или повреди, што, за повређеног и онеспособљеног за рад, представља губитак зараде, трошкове лечења, тј. за наследнике покојника трошкове сахране, подизање надгробног споменика, подизање гробнице, губитак издржавања итд. До штете у саобраћају долази на различите начине. Она може бити и последица неке дозвољене опасне делатности или може настати у вези с опасном ствари¹⁴. Жртва саобраћајне несреће има право навчану накнаду нематеријалне штете. Суд ће у зависности од околности случаја као вид материјалне сатисфакције за претрпљене физичке и душевне болове, наруженост и претрпљени страх досудити новчану накнаду водећи рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи нематеријална штета, али и

¹¹ Видети: Члан 189. став 1. Закона о облигационим односима из 1978. године.

¹² Видети: Члан 190. Закона о облигационим односима из 1978. године

¹³ Видети: Члан 193. – 195. Закона о облигационим односима из 1978. године.

¹⁴ Видети: Члан 173. Закона о облигационим односима из 1978. године.

о томе да се њоме не погодује тежњама које су не спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом¹⁵. Приликом одмеравања накнаде суд води рачуна да она буде адекватна обиму штете коју је жртва саобраћајне несреће претрпела поводом неког свог нематеријалног добра. Накнада треба да буде таква да омогући жртви компензацију нематеријалног добра кога је лишена стим да се њоме не погодује тежњама које су неспојиве са њеном природом и друштвеном сврхом. У судској пракси постоје велике разлике у погледу досуђивања висине нематеријалне штете жртвама саобраћајних несрећа. Разлог за то су дилеме у вези примене члана 200. и 201. Закона о облигационим односима, чије се одредбе односе на питање правичне новчане накнаде и лица која имају право на новчану накнаду у случају смрти или телесне повреде неког лица. Под висином накнаде штете подразумева се утврђени износ новца до којег починилац штете одговара оштећеном лицу, а зависно од квалитета и квантитета учињене штете. Наш Закон о облигационим односима у својим члановима 189. и 190. прокламује принцип неограничене одговорности тј. одговорности до пуног износа. Накнаду штете у новцу за обичну, материјалну штету – *damnum emergens*, одређује упоређивањем новчане вредности материјалног стања оштећеног лица пре узроковања штете са материјалном вредношћу тог стања после штете, а према ценама у време доношења судске одлуке; разлика између ове две новчане вредности је висина накнаде штете настале уништењем или оштећењем ствари. Али, одређивање висине новчане накнаде имовинске, материјалне штете, настале услед проузроковања смрти, телесне повреде и оштећења здравља¹⁶, врши се узимањем у обзир првобитно утврђеног номиналног новчаног износа стварно претрпљене обичне штете – *damnum emergens*, и постојеће законске камате на тај првобитни износ, за време између момента настанка штете и момента доношења судске одлуке о одштетном захтеву. Од тог правила може се одступити само ако то Закон изричито допушта. Накнада штете у новцу за измаклу корист – *lucrum cessans*, одрађује се тако што се упоређује новчана вредност постојећег оштећениковог материјалног стања и новчана вредност оног материјалног стања до којег није дошао због штетне радње или пропуштања починиоца штете, а које се основано могло очекивати према редовном току ствари, односно према посебним околностима конкретног случаја. Разлика између наведених новчаних вредности је измакла корист – *lucrum cessans*. У наве-

¹⁵ А. Филиповић, „Досуђивање висине нематеријалне штете у судској пракси”, *Право, теорија и пракса*, број 5 – 6, 2000. стр. 20.

¹⁶ Видети: Члан 193. – 197. Закона о облигационим односима из 1978. године.

деном смислу, законска одредба утврђује да при оцени висине измакле користи узима се у обзир добитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спречено штетниковом радњом или пропуштањем¹⁷. У случају одговорности више особа за исту штету, била она имовинска, материјална или неимовинска, нематеријална важи начело солидарне одговорности.¹⁸ У посебном питању регреса у вези с накнадом солидарно причењене штете солидарни дужник који исплати више него што износи његов удео у штети може тражити од осталих дужника да му накнаде оно што је платио за њега.¹⁹ Одредбе о подељеној одговорности и снижењу накнаде које вреде за материјалну штету на одговарајући се начин примењују и на нематеријалну штету.²⁰ До снижења висине накнаде неимовинске, нематеријалне штете може доћи уколико се испуне кумулативно предвиђене законске претпоставке из члана 191. и члана 192. Што се тиче аналогне примене одредаба о подељеној одговорности из члана 192. до ње може доћи само ако оштећеник допринесе да његова властита неимовинска, нематеријална штета настане, или пак својим понашањем допринесе да неимовинска, нематеријална штета буде већа него што би била иначе. Закон није посебно одредио обим накнаде штете због смрти путника, оштећења здравља и телесних повреда ни у домаћем ни у међународном превозу. Једина област међународног превоза железницом има озбиљније покушаје када су у питању штете за случај смрти и телесне повреде путника. У међународном друмском саобраћају одлучује се према националном законодавству²¹ тј. према седишту суда који о накнади штете одлучује (*lex fori*). У члану 155. Закона о облигационим односима оштећено лице има право да тражи обичну (стварну) штету, затим измаклу корист као и штете које су последица нанесеног физичког или психичког бола или страха (нематеријална, морална штета). Нематеријална штета се не може поправити, сматрамо да она донекле може да се поправи путем елиминисања штетних последица. Исплаћен новац ће помоћи оштећеном лицу да лакше преброди душевне боли, депресију и страх.²²

¹⁷ Видети: Члан 189. став 3. Закона о облигационим односима из 1978. године.

¹⁸ Видети: Члан 206. Закона о облигационим односима из 1978. године.

¹⁹ Видети: Члан 208. Закона о облигационим односима из 1978. године.

²⁰ Видети: Члан 205. Закон о облигационим односима из 1978. године.

²¹ Видети: Члан 12. ЦВР.

²² И. Ромштајн, „Поправљање нематеријалне штете у случају смрти блиске особе с освртом на судску надлежност”, *Правни вјесник*, Правни факултет у Осијеку, бр. 1/1987, стр. 85.

Накнада штете у случају смрти, оштећења здравља и телесне повреде путника по међународним конвенцијама

Накнада штете у случају смрти по ЈП/ЦИВ²³ штете обухвата:

- а) Неопходне трошкове настале услед смрти путника, нарочито за превоз тела, сахрану и спаљивање.
- б) Ако смрт није наступила одмах накнаду штете наведену у члану 28.

Ако се смрћу путника лица, према којим је путник имао или би требало да има у будућности законске обавезе издржавања, лишена своје потпоре, треба исто и та лица обештетити за тај губитак. Права на тужбу за накнаду штете лица према којима путник има обавезу издржавања која се не заснива на закону, регулише се унутрашњим правом.²⁴ Право на тужбу за накнаду штете лицима према којима путник има обавезу издржавања која се не заснива на закону, регулише се унутрашњим правом²⁵.

Накнада штете за смрт путника

Према члану 21. тачка 1. а) ЈП/ЦИВ треба надокнадити неопходне трошкове настале услед смрти путника нарочито за превоз тела, сахрану и спаљивање. Реч нарочито указује да се на основу ове конвенције могу признати и други трошкови под условом да су неопходни. Став правне теорије је да треба надокнадити само стварне трошкове а не и будуће²⁶. Висину неопходних трошкова треба да докаже ималац права, уз захтев за накнаду штете по правилу, висина неопходних трошкова се доказује подношењем рачуна. У ЈП/ЦИВ се не регулише која лица имају право на захтев за накнаду штете. Претпоставка за подношење захтева је да је лице претрпело штету смрћу путника.

Накнада штете ако смрт не наступи одмах

Ако смрт не наступи одмах са несрећним случајем треба надокнадити и неопходне трошкове према члану 27. тачка 1. а) ЈП/ЦИВ као и штету која је настала у времену између несрећног случаја и настанка смрти²⁷. На-

²³ Видети: Члан 27 ЈП/ЦИВ.

²⁴ Видети: Члан 27. ЈП/ЦИВ.

²⁵ Јасенко Марин, „Застара тражбине за накнаду штете због смрти или тјелесне озлиједе путника на броду”, *УПП*, 38 (1996), Број 149 -152, стр. 61-72.

²⁶ Д. Ђурђевић, *Одговорност железничког превозиоца*, Београд, 1987, стр. 176.

²⁷ Видети: Члану 27. тачка 1. б) ЈП/ЦИВ.

кнада ове штете обухвата неопходне трошкове нарочито за покушано лечење, трошкове неге и смањење имовине које је путник претрпео, у потпуности или делимично, због смањења радне способности или због изда- така због повећања потреба које је путник имао у ово време.²⁸ У ЈП/ЦИВ није садржана дефиниција имаоца права на захтев за накнаду штете,²⁹ и зато ималац права је свако лице чија је имовина смањена, због трошкова за лечење, него и превоз.

Накнада штете због губитка издржавања

У ЈП/ЦИВ је предвиђено да „ако су смрћу путника лица према који- ма је путник имао или би требало да има у будућности законске обаве- зе издржавања, лишена своје потпоре, треба исто тако и та лица обе- штетити за овај губитак. Право на тужбу за накнаду штете лица према којима путник има обавезу издржавања која се не заснива на закону, ре- гулише се унутрашњим правом”.³⁰ У одредби ЈП/ЦИВ којом се регули- ше накнада штете због губитка издржавања разликују се два случаја. Уколико је усмрћени путник имао или би у будућности требало да има законску обавезу издржавања, предвиђено је право на накнаду штете због губитка издржавања³¹. Уколико путник није био по закону дужан да даје издржавање, право на захтев за регулисање штете регулише се националним правом.³² Накнада штете у случају повреде путника у ЈП/ЦИВ се одређује за рањавање или сваку другу телесну или психич- ку повреду путника.³³ Због рањавања или сваке друге телесне или ду- шевне повреде путника могу настати многе штете, али по ЈП/ЦИВ на- докнађују се две врсте штете :

- трошкови нарочито за лечење, негу и превоз,³⁴
- штете због потпуне или делимичне неспособности за рад или због увећања потреба.³⁵

²⁸ Видети: Видети: Члан 28. ЈП/ЦИВ.

²⁹ Видети: Видети: Члан 27. тачка 1. б) ЈП/ЦИВ.

³⁰ Видети: Члан 27. тачка 2. ЈП/ЦИВ.

³¹ Видети: Члан 27. тачка 2 алинеје 1. ЈП/ЦИВ.

³² Видети: Члан 27 тачка 2 алинеје 2 ЈП/ЦИВ.

³³ Видети: Члан 28. ЈП/ЦИВ.

³⁴ Видети: Члан 28. а ЈП/ЦИВ.

³⁵ Видети: Члан 28. б ЈП/ЦИВ.

Накнда друге штете значи да смрт и повреде путника могу да имају и друге штетне последице, као што су физички и психички бол, естетска оштећења, итд. У ЛП/ЦИВ се говори о другим штетама, али се оне не изједначавају са нематеријалним штетама јер се нематеријалне штете различито схватају у различитим националним системима.³⁶ Формулација наведеног члана указује да се по националном правном систему одређује у којој је мери железница дужна да надокнади све друге штете, осим ових напред наведених.

Накнада штете у случају смрти, оштечења здравља и телесне повреде путника у нашем и упоредном праву

У Закону о облигационим односима предвиђена су правила за накнаду материјалне штете у случају смрти, телесне повреде или оштечења здравља,³⁷ као и правила за накнаду нематеријалне штете која ће се применити као допунска правна правила³⁸. У Закону о облигационим односима је предвиђено да у случају смрти, телесне повреде и оштећења здравља, накнада се по правилу, одређује у облику новчане ренте, доживотно или за одређено време.³⁹ Накнада штете у облику новчане ренте представља посебан начин накнаде материјалне штете која је проузрокована штетним поступком.⁴⁰ Рента је новчана накнада чији укупан износ није унапред одређен, него су одређени износи оброка који се плаћају периодично, и то обично месечно, на име проузроковане материјалне штете. Износи оброка су једнаки и одређени у укупним износима. Новчана рента се плаћа, ако суд не одреди нешто друго, месечно унапред. Поверилац има право да захтева из озбиљних разлога, да му се, уместо ренте, исплати једна укупна свота чија се висина одређује према висини ренте и вероватном трајању повериочевог живота, уз одбитак одговарајућих камата. Накнаде материјалне штете у случају смрти неког лица, појављују се као уобичајени трошкови сахране усмрћеног, трошкови лечења усмрћеног од задобијених повреда и други потребни трошкови у вези с његовом личношћу. зарада

³⁶ Видети: Члан 29. ЛП/ЦИВ.

³⁷ С. Перовић, *Коментар закона о облигационом односима*, књига прва, Београд, члан 185.

³⁸ *Ibid.*, члан 199.

³⁹ *Ibid.*, стр. 432, члан 188.

⁴⁰ Јасна Брежански, „Накнада материјалне штете у случају смрти, тијелесне повреде и оштећења здравља”, *Зборник Правног факултета у Ријеци*, Вол., 21, бр. 1, 2000.

коју је усмрћени изгубио због неспособности за рад.⁴¹ Уобичајени трошкови сахране усмрћеног су такви трошкови за које не можемо тачно рећи који су то трошкови. У пракси се постављају разна питања попут, шта све спада у уобичајене трошкове; да ли су то само неопходни или пак трошкови који се практикују у друштвеној средини. Суд треба да води рачуна о многим питањима кад одређује који се трошкови сахране усмрћеног лица сматрају уобичајеним. Обзиром да у нашим законима који важе у саобраћајном праву не постоје изричита правила о накнади штете у случају повреде путника, меродавна су правила Закона о облигационим односима у којима се одеђује да ко другоме нанесе телесну повреду или му наруши здравље, дужан је надокнадити му трошкове лечења и друге потребне трошкове у вези са тим, као и зараду изгубљену због неспособности за рад за време лечења.⁴² Трошкови лечења усмрћеног и други потребни трошкови у вези са његовом личношћу су трошкови који се надокнађују у случају када смрт усмрћеног не наступа тренутно него у неком каснијем моменту после задобијених повреда, које не успе да преболи, онда одговорно лице дугује да на име накнаде материјалне штете трошкове лечења усмрћеног од задобијених повреда уколико је усмрћени лечен, као и друге трошкове који су били потребни у вези с његовим лечењем. Лекарске услуге, трошкови лечења и болесничке неге предузете током лечења и периода опоравка до залечења повреде или смрти лица рачунају се као конкретна штета чија се висина мора доказати. У том циљу служе рачуни лекара и болница, који се нпр. у Великој Британији не могу издавати без конкретно извршене услуге.⁴³ Будућа штета у случају не завршеног лечења (за накнадне лекарске услуге или негу) је апстрактна: она се може тражити, али је њену висину тешко одредити, па је не извесно да ли ће бити надокнађена. Зарада коју је усмрћени изгубио због неспособности за рад подразумева зараду коју усмрћени није остварио од момента када су му повреде нанете па до момента смрти због тога што није био способан за рад. Висина изгубљене зараде усмрћеног утврђује се зависно од дужине времена у коме усмрћени није привређивао и висине зараде коју би остварио да је био способан за рад. Зарада изгубљена услед привремене неспособности за рад телесно повређеног лица је конкретна штета са гледишта грађанског права. Према томе, доказује се на основу лекарског налаза о дужини тра-

⁴¹ Видети: Члан 193. тачка 1. и 2. Закона о облигационим односима из 1978. године.

⁴² Видети: Члан 195. Закон о облигационим односима из 1978. године.

⁴³ Н. Мрвић-Петровић, „Осигурање и накнада штете из саобраћајних незгода у Великој Британији”, *Право, теорија и пракса*, Београд, 1999, стр. 39.

јања неспособности за рад као и на основу извештаја послодавца о трајања изостанка са посла и висине не исплаћених надница за време за које је оштећени био одсутан. Накнада због изгубљене зараде се израчунава и исплаћује у нето износу. Будућа изгубљена зарада спада у апстрактне штете. Она се израчунава на основу радног места, очекивања напредовања, смањења животних очекивања, укупне економске ситуације оштећеног и сличних критеријума. И за ову врсту штете обрачунава се накнада у нето износу. Лице који је погинули издржавао или редовно помагао има право, као и оно које је по закону имало право захтевати издржавање од погинулог има право на: накнаду штете коју трпи губитком издржавања или помагања.⁴⁴ Под лицем које је усмрћени издржавао подразумева се лице које је према њему имало законско право издржавања у складу са позитивним прописима. У ова лица спадају на пример: деца и родитељи, браћа и сестре, брачни другови, као и друга лица међу којима постоји законска обавеза издржавања, уколико су према, усмрћеном у време његове смрти, остварили своје право издржавања. По мишљењу многих аналитичара овај круг лица је сувише узак. Због тога судска пракса доприноси ширем одређивању круга лица која имају право на накнаду штете настале усмрћењем лица у виду новчане ренте на име престанка примања издржавања. Ова штета накнађује се плаћањем новчане ренте, чији се износ одмерава с обзиром на све околности случаја, а који не може бити већи од онога што би оштећеник добијао од погинулог да је остао у животу.⁴⁵ Поставља се питање шта треба подразумевати под „свим околностима случаја” као мерилем за одређивање износа накнаде штете у овом случају. Под тим треба подразумевати околности у којима живи оштећени, а које дају слику о његовим потребама у вези с одређивањем накнаде штете коју је претрпео у виду изгубљеног издржавања или помагања као и околности у којима се налазио усмрћени у вези с издржавањем или помагањем оштећеног лица. Ако је оштећени примао издржавање од усмрћеног у износу на који је овај био правно обавезан, онда накнада штете по висини треба да буде једнака износу који је оштећени примао од усмрћеног. Ако усмрћени није давао издржавање оштећеном на које је био правно обавезан или је давао али у мањем износу него што је била његова обавеза, онда накнада штете по висини треба да буде једнака износу издржавања који је представљао правну дужност усмрћеног. У оба ова случаја ради се о раскораку између правног и фактичког стања. Ако је на усмрћеном лежала обавеза

⁴⁴ Видети: Члан 194. тачка 1. Закона о облигационим односима из 1978. године.

⁴⁵ Видети: Члан 194. тачка 2. Закона о облигационим односима из 1978. године.

за издржавања према оштећеном као правна дужност и он ју је извршавао али њен износ није био правно одређен, онда накнада штете по висини треба да буде једнака износу издржавања коју је усмрћени требало да даје с обзиром на своје могућности и потребе издржаваног лица. Ако је оштећени имао право да захтева издржавање од усмрћеног, али то није учинио, нити је пак усмрћени фактички давао издржавање приступиће се одређивању накнаде штете и њене висине као што је напред изложено. Ако је усмрћени редовно помагао неко лице, онда висину накнаде штете одређује том лицу на име изгубљеног издржавања (помагања) у висини помоћи коју је редовно добијало. Висина накнаде штете која се одређује на име изгубљеног издржавања, не зависи само од напред наведених околности већ и од: „онога што би оштећеник добијао од погинулог да је остао у животу”. Обавеза накнаде штете у облику новчане ренте постоји док постоје разлози због којих је настала, који оправдавају њено постојање и извршење. Закон о уговорима о превозу у железничком саобраћају, Закон о уговорима о превозу у друмском саобраћају, затим Закон о облигационим односима и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају, и Закон о поморској и унутрашњој пловидби регулише одговорност за смрт и повреду путника. Али, у овим законима нису садржана правила о обештећењу које је превозилац обавезан да да ако је одговоран за смрт, оштећење здравља или повреду путника. Обзиром да су у Закону о облигационим односима предвиђена правила за накнаду материјалне штете у случају смрти, телесне повреде или оштећења здравља као и о накнади нематеријалне штете она ће се применити као допунска правна правила, тако да се признаје се новчана накнада нематеријалне штете за непогодности које оштећени трпи које су последица смањене животне активности *inconvenience and discon-fort*. Ова штета се често признаје у оквиру болова, трпљења и губитка уживања живота. Губитак животних радости сматра се као посебна штета.⁴⁶ Накнада за болове исплаћаје се за претрпљене и будуће болове и патње као што су губитак животне радости и смањење изгледу у односу на животна очекивања. Износ обештећења врши се на основу начина и околности везаних за повредивање, интензитет болова, њихово трајање, тежину болесничког опоравка и компликованост лекарског третмана, извршене операције као и с обзиром на претпостављени период опоравка. Висина накнаде за изосталу животну радост процењује се на основу трајања смањења друштвених или спортских активности,

⁴⁶ С. Цигој, „Автомобилист (одшкоднинска одговорност ин заваровање одговорности)”, 1982, ЧЗ Урадни лист Словеније, Љубљана, стр. 194.

смањених изгледа за закључење брака или слично. Приликом израчунавања штете која се огледа у смањеним животним очекивањима, између осталог, води се рачуна и о старости оштеченог, посебностима његових повреда и његовом социјално економском статусу. Блиски рођаци преминулог лица услед последица саобраћајне несреће, овлашћени су да траже накнаду за претрпљене душевне болове због његове смрти. Накнада за патње блиских лица обично се споразумно уговара. Осим ових ствари, накнада може да обухвати трошкове у вези са неопходном помоћи трећег лица приликом нега болесника или одржавању домаћинства нарочито ако је повређена домаћица или мајка, а такође се признају трошкови путовања ради посете оштећеног у болници. Од случаја до случаја могу се признати и трошкови због губитка очекиваног одмора, закупа друге куће или стана за одмор и слично. Ако су ови трошкови покривени од стране здравственог осигурања или послодавца, они стичу права подношења регресног захтева према одговорном лицу.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Како путници нису у довољној мери упознати са својим правима, судска пракса је врло оскудна у подношењу захтева за накнаду штете. Накнада штете у унутрашњем саобраћају је тако мала, да се врло често поставља питање њене сврхе. Ова ситуација се правда ниским тарифама у домаћем саобраћају. Имајући у виду знатно повећање тарифе превоза путника у домаћем саобраћају последњих година и њихово приближавање ценама превоза у неким западноевропским земљама за одређене структуре путника, за постојећу ситуацију нема аргумената. Посебно, неоправдан је такав однос према путнику у односу на накнаду штете. Обзиром на то, да је право на живот основно природно право сваког човека, тако да људски живот нема цену, па лимитирани износи накнаде штете вређају људско достојанство. Зато је потребно уложити додатне напоре на изради нових прописа којим би се регулисао виши ниво одговорности превозиоца, и то, посебно у железничком и друмском саобраћају, јер су постојећи износи врло ниски, ако не и симболични узимајући у обзир вредност домаће валуте.